

Memo

Onderwerp

Uitwerking motie M6 "Inspelen op financiële duurzaamheid"

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Aan

Provinciale Staten

Van

Gedeputeerde Staten

Auteur

B.P. (Berno) Schemmekes

Telefoon

(073) 681 20 58

Email

bschemmekes@brabant.nl

Bij behandeling van de Perspectiefnota in uw vergadering van 20 april jl. heeft u motie 6 "Inspelen op financiële duurzaamheid" aangenomen (zie bijlage).

Ter uitwerking van deze motie presenteren wij u:

- Een vergelijkend overzicht van de financiële mogelijkheden in de komende bestuursperiode, afgezet tegen de financiële ruimte in de afgelopen bestuursperiodes.
- Een overzicht van beleidsprogramma's, welke structurele middelen en reserves daaraan gekoppeld zijn, wanneer het beleidsprogramma eindigt en/of geëvalueerd wordt en daarmee vanaf welk jaar de aan het beleid gekoppelde middelen heroverweegbaar zijn (herprioriteerbare ruimte).
- Een actueel beeld van de ontwikkeling van de vrije begrotingsruimte voor de komende bestuursperiode en de mogelijke implicaties van het al dan niet indexeren van inkomsten daarop.

Parallel geven wij in het statenvoorstel en in het algemeen inleidend hoofdstuk bij de begroting aan op welke wijze wij inspelen op de kansen die zich op dit moment nog voordoen en op welke wijze wij zullen omgaan met kansen die de komende maanden nog op ons pad zullen komen.

Vergelijking financiële mogelijkheden bestuursperiodes

Op basis van de besluitvorming t/m de bestuursrapportage 2018 en rekening houdend met de financiële effecten van de integrale afweging bij de begroting 2019, bedraagt de vrije begrotingsruimte voor de volgende bestuursperiode een kleine € 200 mln. Zeer onlangs is ook de septembercirculaire ontvangen. Wanneer rekening gehouden wordt met het effect hiervan op de hoogte van de algemene uitkering uit het Provinciefonds, dan stijgt deze met een bedrag van € 14,5 mln per jaar vanaf 2020. Het effect van de circulaire op de uitkering in 2018 (licht negatief) en in 2019 (licht positief), opgenomen in de kolom 2019, heft elkaar ongeveer op.

(bedragen x € 1mln)	2019	2020	2021	2022	2023	2019-2023
Vrije begrotingsruimte na burap	46,5	46,6	46,6	46,6	38,4	224,7
Voorstellen begroting 2019	- 22,9	-1,3	-1,0	-1,0	-1,0	-27,2
Effect septembercirculaire	-0,2	+14,5	+14,5	+14,5	+14,5	+57,8
Vrije begrotingsruimte na begroting 2019	23,4	59,8	60,1	60,1	51,9	255,3

Wij hebben de financiële mogelijkheden voor de komende bestuursperiode afgezet tegen de financiële ruimte in de afgelopen bestuursperiodes.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

(bedragen x € 1 mln)	2007/2011	2011/2015	2015/2019	2019/2023
Investeringsagenda *	268	494	293	41
Vrije begrotingsruimte **	500	235	102/237	255
Totaal	768	729	530	296

Toelichting:

* Investeringsagenda.

De afgelopen bestuursperiodes zijn de middelen uit de Investeringsagenda in 3 tranches belegd. De inzet van deze middelen, met name de inzet van de fondsen uit de 2^e tranche, loopt de komende bestuursperiode nog door.

Dit jaar zijn de restantmiddelen voor het Breedbandfonds (€ 45 mln) vrijgevallen. Deze middelen zijn gereserveerd voor digitalisering. € 4 mln hiervan is reeds in de (meerjaren)begroting geraamd. De inzet van het restant van € 41 mln kan desgewenst nog heroverwogen worden.

** Vrije begrotingsruimte.

De vrije begrotingsruimte was de laatste twee bestuursperiodes substantieel lager dan in de periode 2007/2011. In de bijna afgelopen bestuursperiode is de vrije begrotingsruimte op het peil van de daaraan voorafgaande bestuursperiode gebracht door in het bestuursakkoord aanvullende ombuigingsmaatregelen op te nemen.

De vrije begrotingsruimte voor de komende bestuursperiode is gebaseerd op de besluitvorming tot en met de bestuursrapportage 2018 en de voorstellen voor een beroep op algemene middelen zoals die in de integrale afweging bij de begroting 2019 zijn opgenomen. Tevens is het effect van de septembercirculaire hierin verwerkt.

Dit betreft een voorlopige indicatie van de vrije begrotingsruimte op dit moment. De definitieve vrije begrotingsruimte bij de start van de nieuwe bestuursperiode is onder meer afhankelijk van besluitvorming naar aanleiding van de integrale afweging bij de begroting 2019, de slotwijziging 2018, het jaarrekeningresultaat 2018 en eventuele besluitvorming door uw Staten de komende maanden over aanwending van vrije begrotingsruimte.

Overzicht herprioriteerbare ruimte

Om voor de volgende bestuursperiode in beeld te brengen wat de herprioriteerbare ruimte per jaar is, hebben wij in beeld gebracht per beleidsprogramma in beeld gebracht:

- welke structurele middelen in de meerjarenbegroting aan de uitvoering van dit beleidsprogramma gekoppeld zijn;
- welke reserves voor de uitvoering van het beleidsprogramma beschikbaar zijn;
- wanneer het beleidsprogramma eindigt, dan wel geëvalueerd wordt.

Op basis van de aanname dat na beëindiging/evaluatie van het beleidsprogramma besluitvorming plaatsvindt over de voortzetting van dat programma in al dan niet gewijzigde vorm, is de inzet van de aan dat beleidsprogramma in de

meerjarenbegroting gekoppelde structurele middelen en reserves voor dat beleidsprogramma vanaf het jaar daarna in principe heroverweegbaar. Dit leidt tot het volgende overzicht van herprioriteerbare ruimte per jaar.

Uiteraard kan ook op een eerder moment dan op de in het memo genoemde aflooppmomenten een heroverweging plaatsvinden.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Begrotingsprogramma Bestuur.

Hieronder vallen de kosten van het provinciebestuur, kennis&onderzoek en bestuurlijke samenwerking en toezicht. In totaal is hiervoor ca. € 9,1 mln op de meerjarenbegroting geraamd.

Er is geen evaluatie- of herijkingsmoment in de beleidscyclus vastgelegd.

Het programma (Veer)krachtig bestuur loopt tot eind van deze bestuursperiode. Na 2019 zijn hiervoor geen middelen meer geraamd of beschikbaar.

Herprioriteerbare bestuur	2020	2021	2022	2023
(bedragen x € 1mln)				
Bestuur:				
- structureel	9,1			
- incidenteel				

Begrotingsprogramma Ruimte.

Hieronder vallen de kosten voor ruimtelijke ontwikkeling, ontwikkelbedrijf en agrofood. In totaal is hiervoor ca. € 1mln op de meerjarenbegroting geraamd. Voor het invoeringstraject Omgevingsvisie (t/m 2021) zijn middelen op een stelpost gereserveerd.

De impuls gelden voor de programma's Leegstand en Brabantse agenda wonen lopen tot het eind van deze bestuursperiode. Na 2019 zijn hiervoor geen (extra) middelen meer geraamd of beschikbaar.

Voor het Ontwikkelbedrijf is een reserve beschikbaar. Deze bedraagt ruim € 66 mln. Het Uitvoeringsprogramma Agrofood loopt t/m 2020. Voor de uitvoering t/m 2020 is € 13,5 mln gereserveerd op een stelpost, waarvan € 7,5 mln t.b.v. risicoafdekking. Na 2020 zijn hiervoor geen middelen meer geraamd of beschikbaar.

Herprioriteerbare ruimte	2020	2021	2022	2023
(bedragen x € 1mln)				
Reserve ontwikkelbedrijf:				
- structureel				
- incidenteel	66			

Begrotingsprogramma Natuur, Water en Milieu.

Water.

Het Provinciaal Milieu- en Waterplan (PMWP) loopt t/m 2021. Voor het waterbeleid is een bedrag van € 8,3 mln per jaar in de meerjarenbegroting opgenomen. In de reserve PMWP en de voorziening Grondwaterheffing is ca. € 38 mln gereserveerd voor de uitvoering STUW.

Milieu.

Het Provinciaal Milieu- en Waterplan (PMWP) loopt t/m 2021. Voor het milieubeleid is een bedrag van ca. € 18 mln in de meerjarenbegroting opgenomen. Hiervan betreft ruim € 15,5 mln uitvoering van VTH-taken door de omgevingsdiensten.

Voor de uitvoering het huidige Bodemconvenant dat loopt t/m 2019 zijn middelen in de begroting opgenomen. Voor de uitvoering van een eventueel nieuw Bodemconvenant vanaf 2020 is een bedrag van € 5 mln in de reserve Bodem gereserveerd. Voor de uitvoering van Chemiepack zijn t/m 2022 de nu bekende benodigde bedragen in de begroting geraamd. In de reserve Bodem is € 12 mln gereserveerd voor eventuele uitgaven na 2022.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Natuur.

Het Natuurbeleid ligt vast in het Brug. Het Brug heeft een looptijd t/m 2027. In 2022 is een evaluatie gepland.

Voor de uitvoering van het Brug en de realisatie van het Natuur Netwerk Brabant (inclusief biodiversiteit) is vanaf 2023 ruim € 54 mln structureel in onze meerjarenraming opgenomen. Tevens is voor de realisering van het NNB ruim € 225 mln gereserveerd in de reserves Natuur en ILG.

Herprioriteerbare NWM	2020	2021	2022	2023
(bedragen x € 1mln)				
Water:				
- structureel			8,3	
- incidenteel			38,0	
Milieu:			18,0	
- structureel				
- incidenteel	5			12
Natuur:				
- structureel				54
- incidenteel				225

Begrotingsprogramma Economie.

Economie algemeen inclusief vrijetijdseconomie en MKB en ondernemerschap.

Het Economisch Programma loopt t/m 2020. Voor de uitvoering van deze onderdelen is vanaf 2021 in totaal € 19 mln in de meerjarenraming opgenomen.

Innovatie topsectoren.

Hiervoor is een uitvoeringsprogramma vastgesteld dat loopt tot en met 2020. Het beleid loopt in principe door na 2020. De daarbij behorende financiering is geregeld tot en met 2019.

Internationalisering.

Het uitvoeringsprogramma Internationalisering loopt t/m 2019. Voor de uitvoering van het Internationaliseringsbeleid is vanaf 2020 € 1,86 mln in de meerjarenraming opgenomen, waarvan € 1 mln per jaar nog op een stelpost opgenomen is. De uitvoering van de lopende Europese Programma's is in onze meerjarenraming opgenomen. De reserve cofinanciering is na 2020 uitgeput.

Arbeidsmarkt.

Het Uitvoeringsprogramma Arbeidsmarkt loopt t/m 2019. Structurele middelen voor uitvoering van arbeidsmarktbeleid (€ 4 mln per jaar uit het bestuursakkoord) zijn in

afwachting van de nadere invulling van het beleid na 2019 gereserveerd op een stelpost.

Digitalisering.

T/m 2022 zijn procesgeldten in de begroting geraamd. In totaal € 4 mln. Het restant van de vrijval middelen Breedbandfonds (€ 41 mln) is gereserveerd voor uitvoering of ondersteuning van digitaliseringsprojecten.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Energie.

Voor de uitvoering van energiebeleid is structureel een bedrag van ca. € 0,5 mln in de meerjarenraming opgenomen. Het huidige energiebeleid wordt gefinancierd met tijdelijke middelen (1^e tranche Investeringsagenda en bestuursakkoordmiddelen 2015 - 2019). Hiervoor is nog € 11,5 mln gereserveerd in de reserve Energietransitie.

Herprioriteerbare Economie	2020	2021	2022	2023
(bedragen x € 1mln)				
Economie: - structureel - incidenteel		19		
Internation.: - structureel - incidenteel	1,9			
Digitalisering: - structureel - incidenteel	41			
Energie: - structureel - incidenteel	11,5			

Begrotingsprogramma Mobiliteit.

Beheer en onderhoud.

De uitgangspunten ten aanzien van beheer en onderhoud zijn onlangs vastgelegd in Kopi (Kosten onderhoud provinciale infrastructuur). Structureel is hiervoor € 38 mln per jaar in de meerjarenraming opgenomen. In 2022 vindt voor de eerste keer een herijking van Kopi plaats.

Uitvoering OV-consessies.

De OV-visie wordt eind 2018 herijkt. Hierin wordt het beleid vastgelegd dat de basis vormt voor toekomstige OV-consessies. Voor de uitvoering van OV-consessies is structureel € 91 mln per jaar in de meerjarenraming opgenomen. In 2023 staat als eerste een nieuwe concessie voor West-Brabant op de planning. De huidige omvang van die consessie is ca. € 24 mln.

Mobiliteitsbeleid algemeen.

Dit omvat onder meer verkeers- en mobiliteitsdata t.b.v. mobiliteitsbeleid, verkeersveiligheid en verkeersmanagement. Het beleid is vastgelegd in het PVVP dat in 2020/2021 indaalt in de Omgevingsvisie en voor verkeersveiligheid in een uitvoeringsprogramma dat loopt t/m 2019. Voor het totale mobiliteitsbeleid is vanaf 2022 € 3 mln per jaar structureel in de meerjarenraming opgenomen. Voor verkeersmanagement is aanvullend daarop t/m 2021 ca. € 1,5 mln per jaar geraamd.

(Regionale) ontwikkelagenda's.

De (regionale) ontwikkelagenda's zijn gebaseerd op het PVVP dat in 2020/2021 indaalt in de Omgevingsvisie. Voor de uitvoering is € 50 mln per jaar structureel in de meerjarenraming opgenomen als toevoeging aan de reserve Verkeer en vervoer. Vanuit de reserve zijn voor de uitvoering van de ontwikkelagenda's goederenvervoer, fiets (UP t/m 2020), vernieuwing OV, Spoor&HOV&knooppunten (SHK) en Smart Mobility bedragen in de meerjarenbegroting geraamd. In de reserve is een bedrag van € 102 mln gereserveerd t.b.v. de programmering van nieuwe projecten (conform programmering mobiliteit). Ook voor de uitvoering van de regionale ontwikkelagenda's zijn voor de uitvoering van concrete projecten en reconstructies de benodigde bedragen in de meerjarenbegroting geraamd. In de reserve is een bedrag van ruim € 84 mln gereserveerd voor specifieke projecten en reconstructies obv van afspraken tijdens de ontwikkeldagen die nog verder geconcretiseerd moeten worden voordat ze daadwerkelijk in de begroting geraamd kunnen worden.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Majeure programma's en projecten.

Het gaat hier om projecten (o.m. Smartwaz.NL, N69, N279Zuid en snelfietsroutes) waarvan de provinciale bijdrage gedekt wordt uit de reserve SIF. De benodigde bedragen zijn deels op de begroting geraamd en deels binnen de reserve gereserveerd (o.a. A58 Tilburg-Breda, A67, Moerdijk, EIK XL) conform programmering mobiliteit. In de reserve SIF zit nog € 30 mln vrije ruimte voor de programmering van nieuwe projecten.

Herprioriteerbare Mobiliteit	2020	2021	2022	2023
(bedragen x € 1mln)				
Beh. & Ond.: - structureel - incidenteel				38
Openb. Verv.: - structureel - incidenteel				24
Mobiliteit: - structureel - incidenteel	1		2	
ROA's: - structureel - incidenteel			50 102	
Maj. Projecten: - structureel - incidenteel	30			

Begrotingsprogramma Cultuur en samenleving.

Cultuur.

Het Uitvoeringsprogramma Cultuur loopt t/m 2020. In de meerjarenraming is vanaf 2021 € 20,2 mln structureel voor Cultuur opgenomen.

Voor Symphonische muziekvoorziening, buitenschoolse cultuureducatie en Impulsgelden zijn t/m 2020 bedragen in de begroting geraamd.

Voor Brabant C zijn middelen beschikbaar t.b.v. de programmering t/m (naar verwachting) 2021 en voor organisatiekosten t/m 2022.

Voor de onder meer de participatie in DC Network is t/m 2019 geld in de begroting opgenomen.

Erfgoed.

Het kader Verbeeldingskracht Erfgoed loopt t/m 2020. In de meerjarenraming is vanaf 2021 structureel € 13,6 mln t.b.v. Erfgoed opgenomen. De reserve Instandhouding onroerend erfgoed wordt ingezet voor matching van rijksmiddelen. De reserve is naar verwachting in 2023 uitgeput. Voor Erfgoedfabriek zijn t/m 2019 bedragen in de begroting en in de reserve historische erfgoedcomplexen opgenomen.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Sociale Veerkracht.

Het programma Sociale Veerkracht loopt t/m 2019. Vanaf 2020 is een bedrag van € 5,7 mln per jaar in de meerjarenbegroting opgenomen

Sport.

Het programma Sport loopt t/m 2019. Op basis van het huidige programma zijn voor de uitvoering t/m 2020 de benodigde bedragen in de begroting geraamd. Structureel is een bedrag van € 0,38 mln per jaar voor sport in de meerjarenraming opgenomen.

Herprioriteerbare C&S	2020	2021	2022	2023
(bedragen x € 1mln)				
Cultuur.: - structureel - incidenteel		20,2		
Erfgoed: - structureel - incidenteel		13,6		
Soc. Veerkracht: - structureel - incidenteel	5,7			
Sport: - structureel - incidenteel	0,38			

Aanvullend op dit overzicht hebben wij de directie gevraagd om ter voorbereiding op de nieuwe bestuursperiode ombuigingsmogelijkheden inclusief een analyse van reserves in beeld te brengen. Deze voorstellen zullen niet door ons college worden gedaan en niet eerder dan bij de onderhandelingen op tafel komen.

Keuzemogelijkheden ontwikkeling vrije begrotingsruimte bij nieuw bestuursakkoord

Er is een aantal keuzemogelijkheden om bij een nieuw bestuursakkoord de omvang van de vrije begrotingsruimte te beïnvloeden:

- indexering lasten in de meerjarenbegroting;
- wijze van raming accres Provinciefonds;
- indexering opcenten MRB;

Indexering lasten.

De afgelopen bestuursperiode hebben we de raming van de lasten in de meerjarenbegroting niet geïndexeerd. Wanneer besloten wordt om dat vanaf 2020 wel weer te doen heeft dat een stijging van de lasten tot gevolg. Zonder

aanvullende maatregelen gaat die lastenstijging ten koste van de vrije begrotingsruimte.

In onderstaande tabel is aangegeven hoe groot de (cumulatieve) lastenstijging is uitgaande van een prijs- en loongevoelig volume van onze begroting van ca. € 400 mln en op basis van de op dit moment bekende prijs- en loonindices voor de komende jaren (gemiddeld 2,5 – 3% per jaar).

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

(bedragen x € 1mln)	2020	2021	2022	2023	2020-2023
Ontwikkeling lasten (- is stijging)	-9,8	-19,5	-30,2	-41,4	-100,9
Aanwending stelpost indexering	3,9	4,0	4,0	4,0	15,9
Effect op vrije begrotingsruimte	-5,9	-15,5	-26,2	-37,4	-85,0

Raming accres Provinciefonds.

De omvang van onze uitkering uit het Provinciefonds beweegt mee met de ontwikkeling van de rijksuitgaven ("trap op, trap af"). De jaarlijkse stijging (of daling) heet het accres. In het accres zijn ook de effecten van prijs- en loonontwikkelingen verdisconteerd.

Tot nu toe gingen wij zeer behoedzaam om het ramen van het meerjarig accres in onze meerjarenbegroting. In onze ramingen nemen we 80% van het accres voor jaar t en 60% van het accres voor jaar t+1 op. Dat betekent dat vanaf 2020 geen raming voor het accres in de meerjarenbegroting is opgenomen.

Deze behoedzaamheid had een aantal redenen:

- de totstandkoming van de rijksramingen van het accres is ondoorzichtig en de ervaring leert dat indicaties van het rijk vaak te positief zijn en later naar beneden worden bijgesteld;
- de ramingen zijn "informeel" en worden pas bij de miljoenennota (jaar t) in de rijksbegroting voor het volgende jaar (t+1) opgenomen;
- tot voor kort, voordat de doeluitkeringen voor Mobiliteit (BDU) en Natuur aan het Provinciefonds werden toegevoegd, was onze uitkering Provinciefonds vrijwel nihil. Dientengevolge had het accres ook geen invloed op onze meerjarenbegroting.

Indien besloten wordt om met ingang van 2020 de uitgavenkant van onze begroting weer te indexeren, is het goed om ook de wijze waarop we onze inkomsten ramen te heroverwegen. Om te komen tot een voorstel voor een andere wijze van raming van het accres in onze meerjarenbegroting hebben wij enerzijds het verloop van het accres in de loop der jaren geanalyseerd. Anderzijds hebben wij onderzocht hoe andere provincies met het ramen van het accres omgaan. Zij hebben immers meer ervaring met de invloed van het accres op hun meerjarenbegroting dan dat wij dat de afgelopen jaren hadden.

Hieruit blijkt dat provincies hier op zeer verschillende wijze mee omgaan. Sommige provincies bouwen – ieder op hun eigen wijze – een bepaalde mate van behoedzaamheid in, andere provincies ramen het accres meerjarig zoals dat in de rijkscirculaires gepresenteerd wordt.

Wij achten het – mede op basis van bovenstaande analyse – mogelijk en verantwoord om het accres met inachtneming van een zekere behoedzaamheid meerjarig in onze meerjarenbegroting te ramen. Deze behoedzaamheid komt tot

uiting door voor jaar t het accres voor 80% te ramen en voor de jaren daarna voor 60%.

(bedragen x € 1mln)	2020	2021	2022	2023	2020-2023
*Ontwikkeling lasten (- is stijging)	-9,8	-19,5	-30,2	-41,4	-100,9
*Aanwending stelpost indexering	3,9	4,0	4,0	4,0	15,9
Effect op vrije begrotingsruimte	-5,9	-15,5	-26,2	-37,4	-85,0
* Voorstel raming accres	7,6	13,9	21,2	29,0	71,7
Totaaleffect vrije begrotingsruimte	+1,7	-1,6	-5,0	-8,4	-13,3

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Het ramen van het accres volgens de voorgesteld methode is wel gebonden aan de volgende voorwaarden:

- De methode houdt rekening met eenzelfde prijspeil voor lasten en baten; daarom alleen een deel van het accres ramen als ook de lastenkant van de begroting geïndexeerd wordt.
- De aangegeven behoedzaamheid (80% resp. 60%) dient daadwerkelijk aangehouden te worden. De ervaring leert dat het accres van circulaire op circulaire aanzienlijk kan wijzigen. De behoedzaamheid is nodig om deze schommelingen te kunnen opvangen.
- Het twee keer per jaar aanpassen van de ramingen op basis van de rijkscirculaires.
- Een stabiele ontwikkeling van de verdeelmaatstaven van het provinciefonds.

Indien tot deze wijze van raming van het accres besloten wordt, wordt voorgesteld deze nieuwe ramingsmethode over 2 jaar, als onderdeel van de Midtermreview te evalueren en zonodig te heroverwegen.

Indexatie opcenten MRB.

De afgelopen bestuursperiode is er bewust voor gekozen de opcenten MRB constant te houden en niet te laten stijgen of te indexeren.

Voor de nieuwe bestuursperiode ligt deze keuze opnieuw voor.

De jaarlijkse opbrengst opcenten MRB is in onze meerjarenbegroting geraamd op een bedrag van structureel € 257 mln, gebaseerd op een opcententarief van 76,1. Indien besloten wordt de opcenten ook de komende bestuursperiode te bevriezen (scenario a.), dan heeft dit geen effect op de raming in de huidige meerjarenbegroting en ook niet op de vrije begrotingsruimte.

Indien besloten wordt tot indexatie van de opcenten in de volgende bestuursperiode dan heeft dit – mutatis mutandis – een positief effect op de vrije begrotingsruimte.

In onderstaande tabel is aangegeven hoe groot dat effect is bij bepaalde indexpercentages. Om het effect zichtbaar te maken zijn twee scenario's uitgewerkt:

- Bij scenario b. wordt uitgegaan van de "tabelcorrectiefactor", een index die wettelijk wordt toegepast op bedragen/tarieven van de rijksbelastingen. Via de circulaire Provinciefonds wordt de tabelcorrectiefactor in september van ieder jaar voor het volgende jaar bekend gemaakt. Voor 2019 bedraagt de tabelcorrectiefactor 1,25%.
- Bij scenario c. is uitgegaan van een percentage dat meer aansluit op de indices aan de uitgavenkant van de begroting (2,5%).

(bedragen x € 1mln)	2020	2021	2022	2023	2020-2023
Basisvolume opcenten MRB	257	257	257	257	
Effect op vrije begrotingsruimte:					
a. "opcenten bevroren" (0%) (opcententarief)	0 (76,1)	0 (76,1)	0 (76,1)	0 (76,1)	0
b. "tabelcorrectiefactor" (1,25%) (opcententarief)	3,2 (77,1)	6,5 (78,0)	9,8 (79,0)	13,1 (80,0)	32,6
c. "obv uitgavenindices" (2,5%) (opcententarief)	6,4 (78,0)	13,0 (80,0)	19,8 (82,0)	26,7 (84,0)	65,9

Datum
2 oktober 2018
Documentnummer

Inkomsten uit 'vermogen'

In onze meerjarenraming en daarmee in het bepalen van de vrije begrotingsruimte houden we sinds de verkoop van de Essent-aandelen rekening met een structurele inkomst uit vermogen van € 122,5 mln per jaar. Dit is inclusief het jaarlijks dividend Enexis (€30,8 mln). Tevens is rekening gehouden met een financieringsresultaat van € 16,2 mln). De resterende € 75,5 mln per jaar betreft beleggingsopbrengsten. Tot nu hebben we deze beleggingsopbrengsten gerealiseerd, maar door de lage rente staat de jaarlijkse beleggingsopbrengst onder druk en is de verwachting dat we vanaf 2020 bij een gelijkblijvende lage rentestand de beoogde beleggingsopbrengst niet meer zullen realiseren. Dit ondanks diverse maatregelen die wij de afgelopen jaren getroffen hebben om het rendement op onze beleggingen binnen een aanvaardbaar risicoprofiel te optimaliseren.

Op deze situatie hebben wij geanticipeerd door de afgelopen jaren een dividend- en rentereserve te vormen. Deze reserve bevat eind 2019 naar verwachting ca. € 187 mln en is ruimschoots voldoende om de komende jaren de inkomsten uit vermogen in onze meerjarenbegroting aan te vullen tot de beoogde € 122,5 mln.

(bedragen x € 1mln)	2019	2020	2021	2022	2023
Budgettair opgenomen in Meerjarenraming	122,5	122,5	122,5	122,5	122,5
* dividend Enexis en financieringsresultaat	47,0	47,0	47,0	47,0	47,0
* beleggingsopbrengsten	81,5	70,4	66,7	65,9	51,1
* mutatie Dividend- en rentereserve	6,0	-5,1	-8,8	-9,6	-24,4
Verloop Dividend- en rentereserve	186,9	181,8	173,0	163,3	139

Bij gelijkblijvende omstandigheden - we gaan op dit moment uit van een herbeleggingsrendement van 1,5% - is de Dividend- en rentereserve toereikend om ook in de bestuursperiode 2023 - 2027 de inkomsten uit vermogen in onze meerjarenraming tot een bedrag van € 122,5 mln aan te vullen. Uiteraard blijven we zoeken naar mogelijkheden om het rendement op ons vermogen te optimaliseren.

Inzicht in het effect van mogelijke rente-ontwikkelingen.

Om een indruk te geven van en inzicht te bieden in de afhankelijkheid van de rente-ontwikkeling bij het realiseren van inkomsten uit vermogen hebben wij een aantal scenario's ten aanzien van de rente-ontwikkeling en het effect daarvan op het verloop van de Dividend- en rentereserve in beeld gebracht.

Een verdere verdieping van de scenario's en adviezen daarbij worden bij het dossier rond de bestuursoverdracht naar het nieuwe bestuur betrokken. Hieronder volgen een drietal scenario's die een goed beeld geven van de effecten van mogelijke rente-ontwikkelingen.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Scenario 1: Herbeleggingsrendement met variabele marktrente bij toekomstige uitzettingen bij decentrale overheden.

In dit scenario wordt niet gerekend met een vast herbeleggingsrendement van 1,5 % maar een variabel herbeleggingsrendement dat uitgaat van verwachte marktrente bij toekomstige uitzettingen. De looptijden zijn gericht op een geleidelijke vrijval in de toekomst. Dit levert een iets beter resultaat dan bij een vast herbeleggingsrendement van 1,5%. Doordat uitgeleend wordt aan decentrale overheden wordt het rendement daarboven nog iets hoger.

In dit scenario zullen de beleggingsrendementen in totaal iets toenemen maar zal het beeld niet wijzigen van een op termijn afnemende Dividend- en rentereserve.

(bedragen x € 1mln)	2019	2020	2021	2022	2023
Budgettair opgenomen in Meerjarenraming	122,5	122,5	122,5	122,5	122,5
* dividend Enexis en financieringsresultaat	47,0	47,0	47,0	47,0	47,0
* beleggingsopbrengsten	81,9	70,6	68,0	70,0	55,8
* mutatie Dividend- en rentereserve	6,4	-4,9	-7,5	-5,5	-19,7
Verloop Dividend- en rentereserve	187,3	182,4	174,9	169,4	149,7

Scenario 2: Herbeleggingsrendement met variabele marktrente bij toekomstige uitzettingen bij de schatkist (schatkistbankieren). Ook hierbij zijn de looptijden gericht op een geleidelijke vrijval in de toekomst. Doordat de rente die het Ministerie van Financiën vergoedt lager is dan de marktrente, levert dit scenario een slechter resultaat dan het vorige en waardoor de aanspraak op de Dividend- en rentereserve hoger wordt. Deze zal daardoor nog sneller afnemen.

(bedragen x € 1mln)	2019	2020	2021	2022	2023
Budgettair opgenomen in Meerjarenraming	122,5	122,5	122,5	122,5	122,5
* dividend Enexis en financieringsresultaat	47,0	47,0	47,0	47,0	47,0
* beleggingsopbrengsten	80,6	69,5	65,2	63,6	49,0
* mutatie Dividend- en rentereserve	5,1	-6,0	-10,3	-11,9	-26,5
Verloop Dividend- en rentereserve	186,5	180,5	170,2	158,3	131,8

Scenario 3: scenario waarbij op lange termijn een stabiele situatie is waarbij het vermogen is stand blijft en jaarlijks een rendement oplevert om de begroting op peil te houden. Dat scenario doet zich voor indien de marktrente structureel stijgt naar ongeveer 2,96%.

(bedragen x € 1mln)	2019	2020	2021	2022	2023
Budgettair opgenomen in Meerjarenraming	122,5	122,5	122,5	122,5	122,5
* dividend Enexis en financieringsresultaat	47,0	47,0	47,0	47,0	47,0
* beleggingsopbrengsten	83,5	73,0	73,7	81,2	68,1
* mutatie Dividend- en rentereserve	8,0	-2,5	-1,8	5,7	-7,4
Verloop Dividend- en rentereserve	189,3	186,8	185,0	190,7	183,3

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

Het resultaat van dit scenario kan ook bereikt worden met een toename van de omvang van het vermogen. Om daarbij een beeld te schetsen: uitgaande van een vast herbeleggingsrendement van 1,5% zou een aanvulling van het vermogen nodig zijn van ongeveer € 1,2 miljard om een stabiele situatie te krijgen.

Motie "inspelen op financiële duurzaamheid"

Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 20 april 2018,

Overwegende dat:

- er komend jaar weer een nieuw college aantreedt dat echt meerjaren keuzes gaat maken
- de 'vette' Essent jaren op een einde lopen
- dit college geen indexatie van de uitgaven heeft toegepast
- de immunisatieportefeuille met €122 mio onder druk staat en dat het komend college daar maatregelen voor zal moeten nemen
- de voorliggende Perspectiefnota louter kansen voor dit jaar in beeld brengt maar geen inzage geeft in de meerjaren opgaven die op ons af komen etc..
- de verwachting aanwezig is dat er meer financiële wensen zijn dan financiële mogelijkheden
- de insteek moet zijn dat ook komende bestuursperiode de opcenten niet verhoogd hoeven te worden.

Vragen het college:

- om voor de begroting van 2019 een vergelijkend overzicht te geven van de financiële mogelijkheden voor 2019-2023 (zowel structureel als ook incidenteel) en deze te vergelijken met de voorgaande bestuursperiode waarbij de Essent middelen als incidentele impuls gelden zijn verwerkt voor die bestuursperiodes;
- Om voor de begroting van 2019 een overzicht te geven van de beleidsprogramma's, verplichtingen, activiteiten en projecten die aflopen in de periode 2019-2023 en daarbij aan te geven welke herprioriteerbare ruimte per jaar ontstaat;
- om voor de begroting van 2019 de financiële implicaties die horen bij de kansen die zich dit jaar voordoen (zoals beschreven in de bestuursopdracht) te wegen in het licht van de meerjaren opgaven die aanstaande zijn en hierbij een scenario mee te nemen dat de opcenten ook komende bestuursperiode niet verhoogd worden.

En gaan over tot de orde van de dag.

VVD

Martijn van Gruijthuisen

D66

Jeroen Hageman